

विपश्यना

साधकांचे
मासिक प्रेरणा पत्र

साधक (मराठी)

बुद्धवर्ष २५६२, मार्गशीर्ष पौर्णिमा, २२ डिसेंबर, २०१८ वर्ष २ अंक ९

वार्षिक शुल्क रु. ३०/-
आजीवन शुल्क रु. ५००/-

वेगवेगळ्या भाषेतील पत्रिकांसाठी पाहा: http://www.vridhamma.org/Newsletter_Home.aspx

धम्मवाणी

चतुन्नं, भिक्खवे, अरियसच्चानं अननुबोधा अप्पटिवेधा
एवमिदं दीघमद्धानं सन्धावितं संसरितं ममञ्चेव तुम्हाकञ्च ।

महावग्गपाळि-महापरिनिब्बानसुत्तं-155.

– भिक्षूने, चार आर्य-सत्यांना योग्य प्रकारे न जाणल्यामुळे आणि खोलवर भेदन करून आपल्या अनुभवाच्या स्तरावर त्यांचा स्वयं साक्षात्कार न केल्यामुळेच इतक्या दीर्घकाळापासून माझे आणि तुमचे या संसार चक्रात पुन्हा-पुन्हा येणे-जाणे आणि पळत राहणे होत राहते.

विपश्यना साधनेच्या सुवर्ण जयंतीनिमित्त धर्म प्रसार आणि पूज्य गुरुजींच्या प्रति कृतज्ञता प्रकटण्याची सुसंधी

विपश्यना साधनेचे पुनरुत्थानाचा ५० वा वाढदिवस अर्थात ३ जुलै २०१८ पासून २ जुलै २०१९ पर्यंत वर्षभर ग्लोबल विपश्यना पगोडामध्ये दररोज एक दिवसाचे शिबिर नियमितपणे घेतले जाईल, ज्याने हे वर्ष साधकांची दैनिक साधना पुष्ट करण्यास सहायक ठरेल. ज्या कोणा साधक-साधिकांना ज्या दिवशी वेळ मिळेल तेव्हा ह्या शिबिरांचा ते लाभ घेऊ शकतील. त्यामुळे साधकांच्या साधनेमध्ये निरंतरता, नियमितता तर येईलच आणि त्यांच्यापासून प्रेरणा प्राप्त करून अधिकाधिक लोकात सद्धर्मासंबंधी जागरूकता उत्पन्न होईल आणि शिबिरात सामील होऊन ते आपले कल्याण करू शकतील. इतर ठिकाणीसुद्धा लोक अशा प्रकारे दैनंदिन साधना, सामूहिक साधना तसेच एक दिवसीय शिबिरांद्वारे या विद्येचा व्यावहारिक अभ्यास पुष्ट करू, हीच पूज्य गुरुदेवांप्रती खरी श्रद्धांजली आणि कृतज्ञता असेल.

विश्व विपश्यनाचार्य पूज्य श्री. सत्यनारायण गोयनकारांच्या शुद्ध धर्माच्या संपर्कात येण्यापूर्वीच्या या घटनांनी आणि बालपण ते तरुणपणापर्यंतच्या त्यांच्या भक्तीभावाने कोणताही भ्रम निर्माण होऊ नये. उलट अशी प्रेरणा मिळो की अशी व्यक्ती सुद्धा कशा प्रकारे बदलू शकते, याच उद्देशाने त्यांच्या संक्षिप्त जीवन परिचयाची ही चौथी शृंखला:-

आर्य समाजाशी संबंध

क्रमशः (मागील अंकापासून पुढे) ...वयाच्या चौदाव्या वर्षी मी आर्य समाजाच्या संपर्कात आलो. आर्य समाजाचे एक नवीन मंदिर आमच्या घरापासून अगदी जवळच होते. त्याचे पुरोहित पंडित मंगलदेवजी शास्त्री होते. ते भारतातून नुकतेच येथे आले होते. वय साठ वर्षांपेक्षा जास्त वाटत नव्हते. परंतु डोक्यावरील सर्व केस पांढरे होते. तोंडात एकही दात नव्हता. तशा अवस्थेतही त्यांचे डौलदार शरीर आणि तेजस्वी चेहरा खूप आकर्षक वाटत होता. त्यांचा अत्यंत प्रेमळ स्वभाव, विषयाला खूप सोप्या शब्दात समजावण्याची कला आणि वैदिक साहित्याचा गाढा अभ्यास - त्यांच्या या वैशिष्ट्यांमुळे मी मांडलेल्या आर्य समाजाशी जोडलो गेलो, जे माझ्या अठरा वर्षे वयापर्यंत म्हणजे जपानी महायुद्धास सुरुवात झाल्यानंतर म्यंमा सोडेपर्यंत कायम राहिले.

त्यांनी मांडलेली स्थानिक किशोरांमध्ये आणि नवयुवकांमध्ये एक नवीन चेतना जागृत केली. 'आर्य-बाल-सेनेची' स्थापना केली. त्यांच्या नेतृत्वाचा भार माझ्यावर सोपविला. आम्ही दर रविवारी एकत्र येत होतो. बौद्धिक चर्चा होत होती आणि शास्त्रीजींच्या निर्देशानात आसन, प्राणायाम शिकत होतो. लाठी आणि दंड (गतका) चालविणे शिकत होतो. हे सर्व खूप चांगले वाटत होते. याशिवाय ते आर्य समाजाचे सिद्धांत मोठ्या प्रेमाने समजावत असत. जरी मी प्रखर बुद्धिशाली महर्षी दयानंदजी सरस्वतींच्या विचारांनी खूप प्रभावित झालो तरी त्यांच्या उपदेशानुसार निर्गुण-निराकाराचा उपासक झालो नाही. कारण सगुण-साकार प्रती माझी भक्ती अत्यंत प्रगाढ आणि सुदृढ झालेली होती. तिचा त्याग करणे मला अशक्य होते. याशिवाय जेव्हा आर्य समाजात 'जय जगदीश हरे'ची आरती

1. पूज्य गुरुजींची बहिण, 2. पूज्य श्री गोयनकाराजी, 3. गुरुजींची ताई मांजी, 4. पूज्य माताजी आणि त्यांच्या मागे उभे सगळे सहा पुत्रगण

गायली जात असे तेव्हा ते बोल ऐकत असे-

“करुणा हस्त उठाओ, शरण पडा तरे।...”

मला वाटायचे, यात ईश्वराचे साकार रूप आहे, नाही तर ते आपले हात वर कसे करू शकतील आणि सगुण रूपसुद्धा आहे, नाही तर जे शरण आलेले आहेत त्यांच्यासाठी करुणा कशी जागृत होईल? परंतु आर्य समाजी गुरु पंडित मंगलदेवजी शास्त्रींना प्रश्न विचारण्याची हिंमत मी करू शकलो नाही. केवळ मनात असा पक्का निर्णय झाला की भक्ती तर सगुण-साकाराचीच होते, निर्गुण-निराकाराचे मनन-चिंतन भलेही करा. आर्य समाजात जेव्हा साप्ताहिक हवन होत असे तेव्हा अग्नीच्या सुगंधित धुरामुळे प्रार्थना कक्षातील सर्व वायुमंडल सुगंधित होत असे. ते मला फार आवडत असे. परंतु अधिकांश वैदिक मंत्रांचा अर्थ समजून शकल्याने त्यांच्याकडे खूप आकर्षित होऊ शकलो नाही. पण समारोपाच्या वेळी जो 'शांतिपाठ' होत होता तो समजत होता आणि मनाला फार आवडत असे. अधूनमधून घरातही मी त्या शांतिपाठाचे उच्चारण करून मनाला प्रफुल्लित करित असे.

आपल्या आर्य समाजी गुरुदेवांच्या संपर्कात आल्यानंतर एक मोठी उपलब्धी अशी झाली की कोणत्याही गोष्टीवर अंधविश्वास न ठेवता त्यावर मनन-चिंतन करण्याचा माझ्यासाठी एक नवा दरवाजा उघडला. हे सुद्धा समजले की 'शास्त्र-वचन-प्रमाण'च्या अंधमान्यतेचा लेप लावून जी पुष्कळशी पौराणिक पुस्तके लिहिली गेली त्यांचा अंधविश्वासाने स्वीकार करू नये. काही लोकांनी पुष्कळशा धर्मग्रंथांची रचना मोठ्या चतुराईने केली. त्यामुळे ते ग्रंथ सर्वमान्य होऊन त्यांचा स्वार्थ सिद्ध होईल हे जाणून मोठे आश्चर्य वाटले.

माझ्यासाठी ही सुद्धा नवी माहिती होती की आमच्या धर्मग्रंथात वेळोवेळी क्षेपकाच्या (आपल्याकडून जोडणे) रूपात खूप काही जोडले जात राहिले जे असत्य आहे, म्हणून भ्रामक आहे आणि स्वीकारण्यास योग्य नाही.

आर्य समाजाच्या समाज-सुधारक उपदेशाने माझ्या मनावर खूप खोल प्रभाव केला. चौदा ते अठरा वर्षांदरम्यान किशोर आणि नवयुवक सहयोगी मित्रांबरोबर

मी समाजात बालविवाह, वृद्धविवाह तसेच विजोड विवाह थांबविण्याचे असफल प्रयत्न केले. याच प्रकारे एक विधवा विवाह करण्याचा प्रयत्नसुद्धा असफल झाला. तशाच प्रकारे शुद्धीकरण आणि शूद्रांना यज्ञोपवीत देण्याचा प्रयत्नसुद्धा यशस्वी होऊ शकला नाही. तरीही समाजात सुधारणा करण्यासाठी जी सुदृढ भावना जागृत झाली ती भावी जीवनात खूप उपयोगी पडली.

श्री महर्षी दयानंदजी सरस्वतींची प्रमुख रचना ‘सत्यार्थ-प्रकाश’ सुद्धा वाचले, त्यामुळे चिंतन-मननाचे अनेक दरवाजे उघडले. त्या किशोर अवस्थेत त्या रचना पूर्णपणे समजल्या हे मी सांगू शकत नाही. पण जेथे बुद्धांच्या उपदेशाचे वर्णन आले तेथे समजले की त्यात अनेक त्रुटी आहेत. बुद्धांनी आत्मा आणि परमात्म्याचे अस्तित्व नाकारून लोकांना नास्तिक केले. त्यांनी वेदांची निंदा केली. त्यामुळे समजले की कदाचित या कारणामुळे त्यांनी सांगितलेल्या मार्गावर चालणारी व्यक्ती सद्गतीपासून वंचित राहते व अधोगती प्राप्त करते. ‘सत्यार्थ-प्रकाश’ मध्ये बुद्धांच्या उपदेशात आणखी खूप काही त्रुटी दाखविलेल्या आहेत. त्यांना मी त्या वेळी पूर्णपणे समजण्यास योग्य नव्हते. परंतु एवढे नक्की स्पष्ट झाले की बुद्धांचे उपदेश निश्चितपणे दोषपूर्ण आहेत. त्यामुळे माझ्या मनावर माझ्या मेव्हण्यांनी पूर्वी सांगितलेल्या गोष्टींचा जो प्रभाव होतो तो अधिक पुष्ट झाला.

सन १९४२ मध्ये युद्धास सुरुवात झाल्यानंतर म्यांम सोडून जेव्हा भारतात आलो तेव्हा युवावस्थेकडे वाटचाल करत असतांना बुद्धांच्या उपदेशात इतर अनेक उणिवा पाहू लागलो. जसे की, ते अत्यंत दुःखीवादी होते. त्यामुळे देशात निराशा आणि निरुत्साहाचे वातावरण निर्माण झाले. त्यांच्या उपदेशात सर्व महत्त्व संसाराच्या क्षणभंगुरतेलाच दिले गेले. या अनित्य दर्शनात नित्य, शाश्वत, ध्रुवचा कोठे उल्लेखसुद्धा केला नाही. म्हणून संसारचक्रातून बाहेर पडण्यासाठी न कोणते लक्ष्य, न मार्गदर्शन. त्यांचे सगळे उपदेश नकारात्मकच आहेत. कोठे कोणता सकारात्मक उपदेश नाही; ज्यामुळे मनुष्य आपल्या उज्वल भविष्यासाठी आशावादी होऊ शकेल.

ते विरक्तीवादी होते म्हणून त्यांचे उपदेश गृहत्याग करणाऱ्यांना भलेही योग्य आहेत परंतु गृहस्थांसाठी पूर्णपणे निरूपयोगी आहेत. ते करुणेचा सागर होते म्हणून पूर्णपणे अहिंसेचे प्रशिक्षक होते. त्यांच्या उपदेशाने आमच्या देशास दुर्बल केले. अशोकासारख्या संग्रामवीराने बुद्ध उपदेशाच्या फेऱ्यात पडून आपली तलवार तोडून टाकली. तो युद्धापासून परावृत्त झाला. त्याचा द्रुगामी प्रभाव पडला. देशावर वारंवार बाहेरचे हल्ले होत राहिले आणि आम्ही वारंवार गुलामीच्या बेडीत बंदिस्त होत राहिलो. बुद्धांच्या उपदेशामुळेच लोकांमध्ये सरसतेचा भाव नष्ट झाला. जीवन नीरस आणि निस्सार वाटू लागले. सगळीकडे शून्यच शून्य. जीवनाविषयी लोकांमध्ये कोणता उत्साह, उमेग, उल्हास राहिला नाही. हे देशासाठी खूप हानिकारक सिद्ध झाले. त्या काळी या अशाच आणि यांसारख्या इतर अनेक गोष्टी वाचत राहिलो, ऐकत राहिलो आणि मनावर त्याचा खोल प्रभाव पडत राहिला. अशाचे बुद्धांच्या उपदेशाबद्दल मनात विकर्षणचा भाव प्रबळ होत गेला.

या बरोबर आपल्या पैतृक वैदिक-परंपरेविषयी सन्मान आणि अतूट श्रद्धा असल्यामुळे एक असा विचारसुद्धा मनात खोलवर रुजला की भगवान बुद्धांच्या वाणीत अनेक दोष असूनसुद्धा तिच्यात काही चांगल्या गोष्टी अवश्य असतील त्यामुळेच त्यांना जगात इतका सन्मान मिळाला. परंतु ह्या चांगल्या गोष्टी आपल्या वैदिक परंपरेतूनच घेतल्या गेल्या आहेत. अहिंसा आणि त्यागाला अत्याधिक महत्त्व देणे आणि आमच्या तत्कालीन समाजात जे थोडे-अधिक दोष आले होते, त्यांना दूर करणे यापेक्षा अधिक अशी अन्य कोणतीही शिकवण त्यांनी दिली नाही, जी आमच्यासाठी नवी होती.

मला आठवतय की रंगूनमध्ये राहत असतांना जवळजवळ पंचवीस वर्षांच्या युवावस्थेमध्ये जीवनाच्या अनेक क्षेत्रात पुष्कळ सफलता प्राप्त केल्यामुळे आणि माझ्या मनमिळाऊ स्वभावामुळे मी तेथील प्रमुख धार्मिक, सांस्कृतिक, शैक्षणिक, राजनैतिक पुढाऱ्यांच्या निकट संपर्कात आलो. अनेकांशी अत्यंत जवळीकसुद्धा झाली. केव्हा-केव्हा त्यांच्याशी संभाषण करत असतांना माझ्या असामंजस्यपणामुळे मी असे विचार प्रकट करत होतो जे नम्रतापूर्वक सांगितल्यानंतरही त्यांच्या मनाला आघात पोहोचवित होते. मी माझ्या समजुतीनुसार त्यांच्या जखमावर हात फिरवित होतो. त्यांना प्रेमळपणे दोन शब्द सांगत होतो. परंतु मनातल्या मनात हेच समजत होतो की त्यांना आमच्या वैदिक परंपरेचे ज्ञान नाही. म्हणून ते माझ्या गोष्टींनी विचलित झाले. वस्तुतः वेदांमध्ये सगळ्या विश्वाचे ज्ञान भरलेले आहे. जेव्हा केव्हा, जेथे कोठे, ज्या कोणी कोणत्या ज्ञानाच्या गोष्टी सांगितल्या, त्यांचा उगम वेदातच सापडतो. खरे तर त्या वेळेपर्यंत मी कोणत्याही वेदाचे एक पानसुद्धा वाचले नव्हते. सर्व मान्यता ऐकीव गोष्टींवर आधारित होत्या.

त्या दिवसात एक घटना अशी घडली की स्थानिक इंग्रजी वर्तमानपत्रात अशी

सूचना प्रकाशित झाली की “क्विंटेसेंस ऑफ हिंदूइज्म” वर माझे प्रवचन होईल. माझे सार्वजनिक प्रवचन मुख्यतः साहित्य, संस्कृती, धर्म या विषयावर होत असे. ते नेहमी हिंदीतूनच होत असे. माझे इंग्रजीचे ज्ञान, मर्यादित होते. म्हणून अनेक बर्मी मित्र जे हिंदी जाणत नव्हते ते या प्रवचनांचा लाभ घेऊ शकत नव्हते. परंतु जेव्हा कोणी ही सूचना इंग्रजी वर्तमानपत्रात छापली तेव्हा प्रवचन हिंदीतून होईल असे लिहिणे विसरला. त्यामुळे अशी भ्रांती पसरली की माझे हे प्रवचन इंग्रजीतून होईल. माझे तीन-चार घनिष्ठ बर्मी मित्र प्रवचन ऐकण्यासाठी आले होते, त्यांपैकी ऊ ता म्या सोडून इतरांना हिंदी समजत नव्हते. पण मला हिंदीतूनच बोलायचे होते. म्हणून मी हिंदीतूनच बोललो. ज्यांना हिंदी समजत नव्हते त्यांची मोठी निराशा झाली.

प्रवचनानंतर मी सर्वांना माझ्या घरी घेऊन गेलो. यासाठी की भोजनाबरोबरच माझ्या हिंदी प्रवचनाचा सारांश त्यांना सांगता येईल. मी सांगितले की हिंदू धर्माचा सार गीता आहे आणि गीतेचा सार स्थितप्रज्ञतेच्या उपदेशात आहे. मी माझ्या प्रवचनात स्थितप्रज्ञतेचे जे विश्लेषणात्मक वर्णन केले तेही त्यांना सांगितले. त्यावर ऊ ता म्या यांनी सांगितले, हे सर्व भगवान बुद्धांनी वर्णिलेल्या अरहंताचे गुण आहेत. यावर मी गर्वाने बोललो की शेवटी भगवान बुद्धांनी जे काही सांगितले ते आमच्या वेदांतून किंवा आमच्या गीतेमधूनच घेऊन सांगितलेले आहे. तेव्हा यामध्ये काही आश्चर्य नाही की त्यांनी अरहंताचे जे गुण सांगितले ते गीतेमधील स्थित-प्रज्ञतेच्या गुणांसारखेच आहेत. ही गोष्ट माझ्या बर्मी मित्रांना आवडली नाही. ऊ ता म्या पाली, संस्कृत, बर्मी तसेच इंग्रजीचे प्रकांड पंडित होते. त्यांना हिंदीसुद्धा चांगले समजत होते. त्यांनी भारतातील एका विश्वविद्यालयात उच्च शिक्षण घेतलेले होते. त्या वेळी बर्मी सरकारच्या सांस्कृतिक विभागाचे प्रमुख अधिकारी होते. त्यांनी सांगितले की माझे कथन सत्य नाही. ज्या दिवशी मी बुद्ध वाणी आणि माझ्या परंपरेतील धर्मग्रंथ निष्पक्ष भावाने वाचीन त्या वेळी मला समजेल की माझी मान्यता किती चुकीची आहे. आमची मैत्री अत्यंत घनिष्ठ होती. म्हणून अशा प्रकारचे मतभेद असूनही तिच्यावर कोणताच वाईट परिणाम झाला नाही. मी मात्र माझ्या मान्यतेपासून थोडासुद्धा दूर होण्यास तयार नव्हतो.

आदरणीय भदंत आनंद कौसल्यायनजी आमच्या घरी वारंवार पाहुणे म्हणून मुक्काम करीत असत. बर्मांमध्ये हिंदी प्रचाराच्या कार्यात त्यांनी आम्हाला खूप मदत केली होती. म्हणून मी त्यांचा खूप आभारी होते. तसेच गृहस्थ-धर्म पार पाडत असतांना मी त्यांच्या आदरातिथ्यात कोणतीही उणीव राहू देत नव्हतो. परंतु त्यांच्याकडून बुद्धांच्या उपदेशावर कोणती चर्चा सुरू झाल्याबरोबर मी अस्वस्थ होत असे. ते समजत असत, पण अत्यंत व्यवहारकुशल असल्याने विनोदी स्वभावाच्या बळावर सहजतेने चर्चेचा रोख बदलत असत.

एकदा हिंदी प्रचारासंबंधी एका विषयावर घरी चर्चा सुरू होती. माझे मित्र ऊ ता म्या सुद्धा उपस्थित होते. त्यांना माझे म्हणणे योग्य वाटले नव्हते की बुद्धांनी अरिहंताची व्याख्या गीतेतून घेतली. त्यांनी अचानक या गोष्टीवर चर्चा सुरू केली आणि आनंदजींनी त्यांची बाजू घेऊन सांगितले की वस्तुतः सत्य असे आहे की गीतेची रचना बुद्धांच्या खूप नंतर झाली. गीता बुद्धांच्या उपदेशाने प्रभावित आहे. म्हणून गीतेत फार मोठ्या प्रमाणात बुद्ध वाणी भरलेली आहे. त्यांच्या अशा बोलण्याने मला त्या वेळी एवढा मोठा आघात झाला की त्याचे वर्णन मी करू शकत नाही. यापेक्षाही मोठा आघात तेव्हा झाला, जेव्हा त्यांनी सांगितले की बौद्ध धर्माला वैदिक धर्माची संतान म्हणणे बिलकुल खोटे आहे. उलट सत्य असे आहे की आजचा हिंदू धर्म बौद्ध धर्माची संतान आहे. ऊ ता म्या यांनी स्वीकारदर्शक डोके हलविले. मी शांत राहिलो पण ते दोघे समजले की मी फार दुःखी झालो आहे. मला वाटले की बौद्ध धर्माच्या सांप्रदायिक उपदेशामुळे ते किती भ्रमात पडले आहेत. एवढी साधी गोष्टसुद्धा त्यांना समजत नाही की गीतेचा उपदेश भगवान कृष्णाने पाच हजार वर्षांपूर्वी कुरुक्षेत्रातील युद्धात अर्जुनाला दिला होता. तो पंचवीसशे वर्षांनंतर झालेल्या बुद्धांच्या वाणीने कसा प्रभावित होईल? सत्य असे आहे की बुद्धच पुरातन गीतेच्या वाणीने प्रभावित झाले. गीतेची रचना बुद्धानंतर झाली हे म्हणणे पूर्णपणे खोटे आहे. यापेक्षा मोठे खोटे आहे की आजचा हिंदू धर्म बौद्ध धर्माची संतान आहे. परंतु ती वेळ वाद-विवादाची नव्हती. मौन राहणेच योग्य होते.

तसे आदरणीय आनंदजीबरोबर माझे संबंध नेहमीच जिव्हाळ्याचे राहिले. बुद्ध आणि त्यांच्या उपदेशावर त्यांच्याशी केव्हा मोकळी चर्चा होत नसे. केवळ एकदा असे झाले की मी त्यांना विमानतळावर पोहोचविण्यासाठी गेलो; तेथे जाऊन समजले की विमान दोन तास उशिराने सुटेल. म्हणून तेथेच बसून वाट पाहत राहिलो. बोलता-बोलता त्यांनी भगवान बुद्धांच्या जीवनातील अखेरच्या क्षणाची चर्चा केली आणि सांगितले की कशा प्रकारे एक मुमुक्षु त्या वेळी त्यांना भेटण्यास आणि धर्म शिकण्यास आला. भगवानाचे सेवक (उपस्थाक) भिक्षू आनंदने त्याला

अडविले आणि सांगितले की भगवानांना विश्रांती घेऊ दे. ही उपदेश देण्याची वेळ नाही. तरीही तो आग्रह करीत राहिला. महापरिनिर्वाणाची वेळ जवळ येत चालली होती. भगवानांच्या मनात असीम करुणा जागृत झाली. ते आनंदला म्हणाले की येऊ दे त्याला. हे योग्य पात्र आहे. धर्म शिकेल तर त्याचे कल्याणच होईल. त्यांनी जीवनाच्या अखेरच्या क्षणीसुद्धा कृपा करून त्या मुमुक्षाला धर्माची शिकवण दिली. मुक्तीचा मार्ग दाखविला. असे करुणासागर होते भगवान बुद्ध. मी नेहमीच भावुक मनाचा होतो. बुद्धावरसुद्धा श्रद्धा कमी नव्हती. आनंदजीच्या तोंडून त्यांची ही करुण गाथा ऐकता-ऐकता माझे हृदय द्रवित झाले. डोळ्यातून अश्रुधारा बाहू लागल्या. भगवानांच्या असीम करुणेबद्दल मनात थोडीसुद्धा शंका नव्हतीच.

माझे हृदय द्रवलेले आहे असे पाहून आनंदजींनी जाता-जाता मला धम्मपदाची एक प्रत दिली. ती माझ्या टेबलावर अनेक वर्षांपर्यंत पडून होती. पण मी त्या पुस्तकाचे एकही पान वाचले नाही, बुद्धांच्या उपदेशात नक्कीच काही दोष आहेत, जो आम्हाला चुकीच्या रस्त्याने घेऊन जाऊ शकतो नाही तर आमच्याकडील आदि शंकराचार्यासारख्या प्रखर विद्वाने त्या उपदेशांना भारतातून बाहेर का काढले? आतापर्यंत मी जे काही समजत होते त्याप्रमाणे बुद्ध नक्की आमचे पूजनीय आहेत. परंतु त्यांचे उपदेश ग्रहण करण्यास मुळाच योग्य नाहीत. बालपणापासून लागलेले एकतर्फी लेप किती प्रबळ असतात.

क्रमशः

ग्लोबल विपश्यना षॅगोडा परिचालनार्थ सेंचुरीज कॉर्पस फंड

पूज्य गुरुजींची इच्छा होती की, 'ग्लोबल विपश्यना षॅगोडा' पुढील दोन-अडीच हजार वर्षे चांगल्या प्रकारे लोकांची धर्मसेवा करीत राहो. परंतु येथे येणाऱ्यांकडून कोणतेही शुल्क न घेतले जावे, जेणेकरून गरीब-श्रीमंत सर्वच येथे सहजरित्या येवात आणि सद्धर्माविषयी जाणून धर्मलाभी होवोत आणि यासाठीच येथील दैनंदिन खर्च सांभाळण्यासाठी एका 'सेंचुरीज कॉर्पस फंडा'ची व्यवस्था केली जावी. त्यांची ही महत्वाची इच्छा पूर्ण करण्यासाठी 'ग्लोबल विपश्यना फाउंडेशन' (GVF) ने हिशोब केला की जर ८७६० जणांनी, प्रत्येकाने रु. १,४२,६९४/- एका वर्षात जमा केले, तर १२५ कोटी रुपये जमतील आणि त्याच्या मासिक व्याजातून हा खर्च होऊ लागेल. जर कोणी एकदम एकत्र जमा करू शकत नसेल तर थोडी-थोडी सुद्धा जमा करू शकेल. काहींनी पैसे जमा केले आहेत आणि विश्वास आहे की लवकरच हे कार्य पूर्ण होईल.

संताची वाणी आहे की जो पर्यंत भगवान बुद्धांचे धातु राहातील, त्यांचा धर्म सुद्धा कायम राहील. या अर्थी केवळ दगडांपासून बनलेला हा धातुगब्भ षॅगोडा हजारो वर्षांपर्यंत बुद्ध-धातुंना सुरक्षित ठेवेल आणि यात ध्यानाभ्यास करणाऱ्या असंख्य प्राण्यांना धर्मलाभ मिळेल. म्हणजेच, याच्या परिचालनासाठी मोठ्या वित्तीय आवश्यकतांना पूर्ण करण्यासाठी साधक तसेच असाधक सर्व दात्यांना हजारो वर्षांपर्यंत आपली धर्मदानाची पारमी वाढविण्याची ही एक सुसंधी आहे. अधिक माहितीसाठी तसेच निधी पाठविण्यासाठी **संपर्क:** 1. Mr. Derik Pegado, 9921227057. or 2. Sri Bipin Mehta, Mo. 9920052156, A/c. Office: 022-62427512 / 62427510; **Email-**audits@globalpagoda.org; **Bank Details:** 'Global Vipassana Foundation' (GVF), Axis Bank Ltd., Sonimur Apartments, Timber Estate, Malad (W), Mumbai - 400064, Branch - Malad (W). Bank A/c No.- 911010032397802; IFSC No.- UTIB0000062; Swift code: AXISINBB062.

पालि-हिन्दी निवासीय पाठ्यक्रम

पालि-हिन्दी ६ आठवड्यांचा निवासीय पाठ्यक्रम २३ फेब्रुवारी ते ११ एप्रिल २०१९ पर्यंत, **टिकाण-** परियत्ति भवन, ग्लोबल षॅगोडा परिसर, गोराई, मुंबई. वरील **कार्यक्रमाची योग्यता जाणण्यासाठी** खाली दिलेली शंखला उपयोगात आणा.

https://www.vridhamma.org/Pali-Study-Programs

संपर्क: VRI office (022) 28451204 Extn: 560, (9:30 AM to 5:30 PM only)

Ms. Rajshree K: 9004698648, Mrs. Baljit Lamba: 9833518979, Mrs. Alka Vengurlekar: 9820583440, Mrs. Archana Deshpande: 9869007040

धम्मालय - 2 निवास-गृहाचे निर्माण कार्य

षॅगोडा परिसरात 'एक दिवसीय' महाशिबिरात दुरून येणाऱ्या साधकांसाठी व धर्मसेवकांसाठी रात्री निवासाच्या मोफत सुविधेसाठी **धम्मालय-2** निवास-गृहाचे निर्माण होईल. जे कोणी साधक-साधिका या पुण्यकार्यात भागीदार होऊ इच्छितात, त्यांनी कृपया वरील (GVF) च्या पत्त्यावर संपर्क साधावा.....

षॅगोड्यावर रात्रभर प्रकाशाचे महत्व

पूज्य गुरुजी वेळोवेळी म्हणत असत की एखाद्या धातु-गब्भ षॅगोड्यावर रात्रभर प्रकाश असण्याचे विशेष महत्व आहे. यामुळे सारे वातावरण दीर्घकाळ धर्म व मैत्री तरंगांनी भारलेले राहाते. यासाठी ग्लोबल षॅगोड्यावर प्रकाश दानासाठी प्रती रात्री रुपये 5000/- ठरवले गेले आहेत. अधिक माहितीसाठी खालील (GVF) च्या पत्त्यावर संपर्क करा....

निःशक्तजन मुलांसाठी बाल-शिबिर संबंधित कार्यशाळा

१३ ते १५ जुलै २०१८ दरम्यान धम्मपुण्य केंद्र, पुणे येथे एका विशेष कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. यात अशी मुल जी वेगळ्या प्रकारे सक्षम आहेत, (differently abled) त्यांना कशा प्रकारे आनापान सती साधना शिकवली जावी, यावर विचार-विमर्श केला गेला.

मुक-बधीर, नेत्रहीन, मानसिक अथवा शारीरिक रूपाने विकलांग मुलांच्या अडचणींना समजून घेतले गेले. मुक-बधीर मुलांबरोबरच्या मागील १२ वर्षांच्या अनुभवांवर चर्चा झाली. या शिबिरांचे संचालन करण्याकरता वेगळी सामग्री तयार केली गेली आहे. कार्यशाळेत ICCS सदस्या, एक स. आचार्य, १३ बाल शिबिर शिक्षक तसेच २२ धम्मसेवकांनी भाग घेतला. या कार्यशाळेचे उत्साहवर्धक परिणाम समोर आले. यानंतरच्या दोन महिन्यात देहराडून, कोल्हापूर, पुणे तसेच जळगाव मध्ये सफलतापूर्वक अशा शिबिरांचे संचालन झाले.

विपश्यना साधकांची धम्म-यात्रा

भारतात धम्म-आगमनाच्या ५० व्या जयंतीनिमित्त विपश्यनी साधकांच्या सुविधेकरिता पावन-स्थळांच्या तीर्थ यात्रांचा कार्यक्रम निश्चित केला गेला आहे. पहिली यात्रा ३१ जानेवारी २०१९ च्या रात्री मुंबईहून स्लीपर क्लास रेल्वेने वाराणसीला निघेल. १ ते ११ फेब्रुवारी पर्यंत सर्व धर्मस्थान जसे सारनाथ, बोधगया, राजगीर, नालंदा, पटना, वैशाली, श्रावस्ती, कुशीनगर, कपिलवस्तु इत्यादींची यात्रा वातानुकूलित बसने पूर्ण केली जाईल. बसचा अंतिम पडाव ११ रात्रीला गया स्टेशन असेल. गयाहून मुंबईला रेल्वे १३ ला पोहोचेल. याप्रकारे एकानंतर एक अशा यात्रा होत राहतील. यात्रेचा खर्च साधारण ४५ ते ५० हजारपर्यंत येईल. या खर्चामध्येच प्रत्येक ठिकाणी विहार, हॉटेल्स इत्यादी मध्ये रात्रीच्या निवासाची, प्रवास खर्चाची व भोजनाची व्यवस्था केली जाईल. प्रमुख स्थानांवर ध्यान, गुरुजींची प्रवचन, वंदना इत्यादी कार्यक्रम होत राहिल. इच्छुक व्यक्तीने अधिक माहितीसाठी व बुकींगसाठी संपर्क करावा. फोन नं. +91 7506943663.

मेडागास्करमध्ये पहिले विपश्यना शिबिर

जुन्या साधकांच्या दीर्घ प्रयत्नानंतर अफ्रीकेतील एक द्वीप मेडागास्कर येथील मध्यवर्ती प्रदेशात ६ ते १७ सप्टेंबर, २०१८ दरम्यान एक विपश्यना शिबिर सफलतापूर्वक संपन्न झाले. ज्यात जवळजवळ सर्व समुदायांतील २१ साधकांनी धर्मलाभ प्राप्त केला, जरी तेथे डास व इतर जीवजंतूंचा उपद्रव व सणासुदीमुळे गोंगाटाचा त्रास सुद्धा होता. हा खूप गरीब प्रदेश असून तेथे मोठ्या संख्येने भारतीय लोक राहतात. पुढे या सर्व बाबी ध्यानात घेऊन मुलांच्या सुट्ट्यांदरम्यान लागोपाठ दोन शिबिरे आयोजित करण्याची योजना आहे. सर्वांचे मंगल होवो.

नव-निर्माणाधीन विपश्यना केंद्र, श्री गंगानगर (राजस्थान)

राजस्थानातील श्री गंगानगर जिल्ह्यात एका नवीन विपश्यना केंद्राचे निर्माण प्रस्तावित आहे. नवनिर्मित विपश्यना ट्रस्ट द्वारे केंद्रासाठी आवश्यक १२ बीघे जमीन (७.५ एकर म्हणजे ३ हेक्टर) खरीदी केली गेली आहे, जिच्यात १२० साधकांच्या सुख-सुविधा लक्षात घेऊन निर्माण कार्य केले जाईल. यात आधी १२० साधकांच्या क्षमतेचा धम्म-हॉल करण्याचे निश्चित केले गेले आहे. केंद्रात जमिनीला कुपण, पाण्याची टाकी, गोदाम आणि चौकीदारासाठी घर तयार झाले आहे. जे जून साधक या धर्मकार्यात सहभागी होऊ इच्छितात, त्यांच्यासाठी आपल्या पारमिता वाढविण्याची सुसंधी उपलब्ध आहे. विपश्यना ट्रस्ट श्री गंगानगर, पत्ता - गाव ७ A - छोटी, परमपुरा रोड, श्री गंगानगर, राजस्थान. **बँक विवरण:** HDFC Bank, A/c # 50200030108235, HDFC0000505. **संपर्क सूत्र:** 9314510116 (श्री राम प्रकाश सिंघल), 9414225425, 9413377064 (श्री बाबू लाल नारंग)

मंगल मृत्यू

वयोवृद्ध वरिष्ठ सहायक आचार्य श्री सुदर्शन ग्रोवरयांनी, जे धम्मगिरीच्या केंद्र आचार्यांचे सहायक सुद्धा होते, ३ नोव्हेंबर २०१८ रोजी खूप शांतिपूर्वक इगतपुरी येथील आपल्या निवासस्थानी शरीर त्यागले. ते दोन महिन्यांपूर्वी बिहारमध्ये शिबिर संचालन करण्यासाठी गेले होते. तेथेच स्वास्थ्य बिघडल्यामुळे पुढील शिबिर संचालनापूर्वी परत आले व घरी साधना तसेच विश्रांती घेत राहिले. त्यांनी खूप जणांना धर्मदान दिले आहे. दिवंगताप्रती धम्म परिवाराची मंगल मैत्री.

नव नियुक्ती सहायक आचार्य	11. Mrs. Min Rong, China बाल-शिबिर शिक्षक
1. श्री परशुराम वेंकटराव मोरे, नांदेड	1. श्री उमेश चंद पाहवा, नैनीताल, उत्तराखंड
2. श्री मिलिंद यशवंतराव आठवळे, नांदेड	2. श्री राजीव कौशिक, देहरादून
3. श्री अमित भाटिया, मुंबई	3. श्रीमती चारू गोयल, देहरादून
4-5. श्री भाऊदास व श्रीमती नलिनी मेश्राम, गोंदिया	4. डॉ. मंजू लता सचान, देहरादून
6. श्रीमती शोभा धोते, अमरावती	5. श्री सुनील सिन्हा, पटना
7. श्रीमती प्रमिला राउत, वाशिम	6. श्री बासुदेव साह, मुजफ्फरपुर
8. श्रीमती कविता एस. उलेमाळे, वाशिम	7. श्री उत्तम चौधरी, मुजफ्फरपुर
9. श्रीमती सुजाता खन्ना, मुंबई	8. श्रीमती मनु बाजपेयी, बोधगया
10. Mr. Ri Kui Yang, China	9. श्रीमती संगीता सराफ, वैशाली
	10. Ms. Shih, Ling-Chi, Taiwan

धम्माची ५० वर्षे

1) श्री सुराणाजींच्या मार्गदर्शनाखाली एक टीम, “धम्माची ५० वर्षे” यावर पूज्य गुरुजी आणि पूज्य माताजींशी जुडलेल्या कथानकांवर काम करीत आहे. यात आपल्यासारख्या दीर्घ काळापासून धम्माशी जुडलेल्या लोकांकडून सर्वथा शक्य असलेल्या योगदानाची आवश्यकता आहे. जर आपल्याकडे कोणता महत्त्वपूर्ण वार्तालाप, विशिष्ट आख्यान-उपाख्यान, फोटो, ऑडियो-विडियो इत्यादी असेल तर अवश्य पाठवा अथवा लिहून कळवा. आवश्यकतेनुसार उपयोग केला जाईल. संपर्क : 1. रामप्रताप यादव, विपश्यना विशेषोधन विन्यास, धम्मगिरी, इगतपुरी- 422403, जिल्हा- नाशिक. WhatsApp no. 7977380198 Email: 50yearsofdhamma@vridhamma.org; 2. सुश्री ज्योति देव, WhatsApp or by sending SMS no. 9820997136.

2) विश्व विपश्यना पगोडामध्ये दररोज एक दिवसीय शिबिर: सकाळी ११ वाजेपासून संध्याकाळी ५ वाजेपर्यंत होईल. ज्यांनी सयाजी ऊ. बा. खिन यांच्या परंपरेत पूज्य गुरुजी किंवा त्यांच्या सहायक आचार्यांद्वारे शिकविले जाणारे कमीत कमी एक दहा दिवसाचे विपश्यना शिबिर पूर्ण केले आहे, ते सर्व यात भाग घेऊ शकतात. आवश्यक आणि उचित व्यवस्था करण्यासाठी भाग घेणाऱ्यांची संख्या जाणणे आवश्यक आहे. म्हणून कृपया नाव नोंदणी अवश्य करावी. नाव नोंदणी करणे खूप सोपे आहे. केवळ ८२९१८९४६४४ वर WhatsApp संदेश Date लिहून पाठवा किंवा SMS द्वारे ८२९१८९४६४५ वर Date लिहून पाठवा.

3) विश्व विपश्यना पॅगोड्यावर विशेष कार्यक्रम: या सुवर्णजयंती पर्वानिमित्त पूज्य गुरुजींची जन्म जयंती, ३० जानेवारीला विश्व विपश्यना पॅगोड्यामध्ये दिवसभर एक विशेष कार्यक्रम होईल. यात विपश्यनेचे सर्व आचार्यगण, ट्रस्टी तसेच धर्मसेवक, जे कोणी प्रत्यक्षपणे अथवा अप्रत्यक्षपणे पूज्य गुरुजींना सहायक झाले आहेत, परंतु यापूर्वी जोडले गेले नाहीत, ते यात जोडले जावे म्हणून त्यांना विशेष आमंत्रण आहे. धम्म-प्रसाराचा विडिओ, पुस्तक-प्रकाशन आणि भविष्यात अनेक शतकांपर्यंत धर्माला पुढे नेण्याविषयी चर्चा इत्यादी कार्यक्रम होतील. आपला सहयोग प्रार्थनीय आहे.

4) पंचायती वाडी, कालबादेवी (मुंबई - २) मध्ये गुरुवार ३१ जानेवारीला एक दिवसीय शिबिर: २१ जून १९६९ ला गुरुजी धम्माला घेऊन भारतात आले. येथे

विपश्यनेचे पहिले दहा दिवसांचे शिबिर ३ ते १३ जुलैपर्यंत पंचायती वाडी धर्मशाळेमध्ये लागले. ज्यात १४ साधकांनी भाग घेतला. या ऐतिहासिक दिवसाचे व स्थानाचे स्मरण करण्यासाठी येथे ३१ जानेवारीला एक दिवसीय शिबिर घेतले जात आहे. येथे पुढील एक दिवसीय शिबिर ३ जुलै २०१९ ला सुद्धा घेतले जाईल. वेळ : सकाळी १० वाजल्यापासून संध्याकाळी ४ वाजेपर्यंत. पत्ता : पंचायती वाडी धर्मशाळा, ४१, दुसरी पांजरपोळ गल्ली, सी. पी. टँक (माधवबाग मंदिराजवळ) मुंबई - ४००००४. संपर्क - ०२२-२८४५१२०४, ०२२-६२४२७५४४, Extn. no. 9, मो.- 82918 94644. (फोन बुकिंग - रोज ११ ते ५ पर्यंत) Online Regn: www.oneday.globalpagoda.org

5)- ग्लोबल पॅगोड्यात महाशिबिर- रविवारी १३ जानेवारीला वेळ:

सकाळी ११ ते सायंकाळी ४ वाजेपर्यंत. महाशिबिरांच्या शेवटी ३ ते ४ वेळात होणाऱ्या प्रवचनात साधना न केलेले लोकसुद्धा बसू शकतात. संपर्क: क्रमांक ३, ४ व ५ च्या बुकिंगकरता वर दिलेल्या फोननंबर वरती फोन करून बुकिंग अवश्य करा अथवा खालील लिंकवर ऑनलाईन रजिस्ट्रेशन करा आणि मोठ्या संख्येने “समगानं तपो सुखो” सामुहिक साधनेच्या तप-सुखाचा लाभ घ्या. Online Regn: www.oneday.globalpagoda.org

ग्लोबल पॅगोड्यात सन २०१९ मध्ये महासंघदानाचे आयोजन

रविवार दि. १३ जानेवारी २०१९ रोजी पूज्य माताजींची पुण्यतिथी (५ जानेवारी) आणि सयाजी ऊ. बा. खिन यांच्या पुण्यतिथी (१९ जानेवारी) निमित्त पगोडा परिसरात सकाळी ९.३० वाजता बृहत् संघदानाचे आयोजन केले जात आहे. त्यानंतर ११ वाजेपासून साधक-साधिका एक दिवसाच्या महाशिबिराचा लाभ घेऊ शकतील. जे साधक-साधिका ह्या पुण्यवर्धन दान कार्यात भाग घेऊ इच्छितात त्यांनी कृपया खाली दिलेल्या पत्त्यावर संपर्क करावा - 1. Mr. Derik Pegado, 9921227057 or 2. sri. Bipin Mehta, Mo. 9920052156, फोन: 022- 62427512 (9.30 AM to 5.30 PM), Email: audits@globalpagoda.org

दोहे धर्माचे

सम्यक दर्शन ज्ञान रे, करतसे चित्त शोध।
धर्म-बोध तेव्हा जगे, जेव्हा जागे क्रोध।
दुसऱ्याला बघत राही, राहिला च रे अज्ञ।
जो पाहतो स्वतःला, तो झाला सर्वज्ञ।
जी स्वतःची अनुभूती, सम्यक दर्शन होय।
परानुभूति स्वयंसाठी, फक्त कल्पना होय।
सुर्यप्रकाशाने रे, तारे झाकले जाय।
जगे सम्यक दृष्टी रे, मोह स्वयं दुर जाय।

दोहे धर्माचे

सत्य समजला च नाही, अज्ञानी च अनजान।
ज्ञानाने रचल्या पोथ्या? का पोथीतून ज्ञान।
ग्रंथ-ज्ञान च गर्व चढे, हो न सत्य प्रतीत।
भरभरून खाली पडे, वाळूची रे भिंत।
हलका झाला बुद्धजी, मिळून सत्य ज्ञान।
तू जड दगड जैसा, निकम्मे करी बखाण।
सिद्ध रे मिळवी सिद्धी, ज्ञानी मिळवी ज्ञान।
तु भोळा काय मिळवितो, कशाचे करी बखाण?

“विपश्यना विशोधन विन्यास” साठी प्रकाशक, मुद्रक व संपादक: राम प्रताप यादव, धम्मगिरी, इगतपुरी- 422 403, दूरध्वनी: (02553) 244086, 244076-
मुद्रण स्थान : अपोलो प्रिंटिंग प्रेस, जी-259, सीकॉफ लिमिटेड, 69 एम. आय. डी. सी, सातपुर, नाशिक-422 007. बुद्धवर्ष 2562, मार्गशीर्ष पौर्णिमा, 22 डिसेंबर 2018

वार्षिक शुल्क रु. 30/-, US \$ 10, आजीवन शुल्क रु. 500/-, US \$ 100. MAHMAR/2017/72685. Postal Regi. No. NSK/286/2018-2020

Posting day- Purnima of Every Month, Posted at Iगतपुरी-422 403, Dist. Nashik (M.S.)

DATE OF PRINTING AND PUBLICATION: 22 DECEMBER, 2018

If not delivered please return to:-

विपश्यना विशोधन विन्यास

धम्मगिरी, इगतपुरी - 422 403

जिल्हा-नाशिक, महाराष्ट्र, भारत

फोन : (02553) 244076, 244086,

244144, 244440.

Email: vri_admin@vridhamma.org

course booking: info@giri.dhamma.org

Website: www.vridhamma.org